

Karl Drais

Geboren 29.4.1785 in Karlsruhe
Gestorven 10.12.1851 in Karlsruhe

Karl Drais, doopnaam Karl Friedrich Christian Ludwig, Freiherr Drais von Sauerbronn was eerst bij het Badense bosbeheer in dienst, werd echter later met doorbetaling van zijn salaris van de actieve dienst vrijgesteld en begon een loopbaan als uitvinder.

Hij vond o.a. een notenschrijfmaschine, een snelschrijfmaschine voor 16 letters, 2 vierwielige rijmachines en vooral de tweewielige loopmachine uit. Deze, voor het eerst op **12 juni 1817** in Mannheim geïntroduceerd, was het eerste tweewielige zelfrijdende voertuig en daarmee de oerknal van de paardenloze mobiliteit. Decennia later werd het door Pierre Michaux verder ontwikkeld tot de met pedalen aangedreven fiets, uiteindelijk leidde dat tot de uitvinding van de automobiel door Carl Benz. Vanwege zijn uitvindingen werd Carl Drais door de Badense groothertog Carl tot professor in de werktuigbouwkunde benoemd. Zijn proeven met kleine, door spierkracht aangedreven railvoertuigen vormden het begrip *draisine*.

Als overtuigd democraat deed Karl Drais in 1849 afstand van zijn adellijke titel en werd daardoor na het mislukken van de Badense revolutie systematisch in zijn bestaan bedreigd en uiteindelijk geruïneerd. Ten gevolge van de ontstane opspraak loochende men ook het succes van zijn uitvinding van het rijden op twee wielen.

Het nieuwe portret

Een nieuw portret van de uitvinder van de loopmachine, Karl Drais, tekent professor Dr. Hans-Erhard Lessing na omvangrijke studies in archieven. In plaats van de gedrende 150 jaar algemeen als „belachelijke zonderling“ beoordeelde en daardoor in diskrediet geraakte adellijke boswachter herkent hij in hem een buitengewoon begaafde jonge man vol idealen en later, in 1849, een overtuigd democraat.

Karl von Drais werd op 29 april 1785 in de Badense residentie Karlsruhe als zoon van het Badense hof- en raadslid Karl Wilhelm Friedrich Ludwig von Drais en zijn echtgenote Ernestine Christine Margaretha, geb. von Kaltenthal, geboren. Zijn peetoom was de regerende graaf Carl-Friedrich van de provincie Baden, die hem later voor het bosbeheer bestemde.

Karl von Drais bracht zijn schooltijd door in Karlsruhe, sloot het lyceum in 1800 af en bezocht daarna de particuliere bosbeheerschool van zijn oom Friedrich Heinrich Georg in Pforzheim. Vanwege de vele sollicitanten voor bosbeheer studeerde hij eerst van 1803 tot 1805 wis-, natuur- en bouwkunde in Heidelberg en trad daarna in dienst van het Badense bosbeheer. Later brak hij echter de loopbaan in het bosbeheer af ten gunste van een beroep als docent en uitvinder.

Zijn vader werd president van het hoge gerechtshof en de familie verhuisde in 1810 naar Mannheim. Drais werd in 1811 van de actieve boswachterdienst vrijgesteld met behoud van salaris en verhuisde eveneens naar Mannheim. Hij liet o. andere een *automatische notenschrijfmachine* (1812) en twee vierwielige, met spierkracht aangedreven *loopmachines* (1813/14) bouwen, waarvan hij de tweede ook bij het Weense Congres introduceerde, schreef wiskundige verhandelingen en vond uiteindelijk de tweewielige *Loopmachine* (1817) uit.

Met de uitvinding van zijn voertuigen reageerde Drais op de misoogsten van meerdere jaren, die ten gevolge van de vulkaan van de Tambora-uitbraak (Indonesie, april 1815) in een versneeuwde zomer van 1816 en hongersnood resulteerden. Veel paarden moesten worden geslacht, omdat er voor de mensen al niet genoeg graan was.

De *loopmachine* was destijds voor zijn tijdgenoten een zeer interessant alternatief voor het paard en de legendarische tocht op donderdag 12 juni 1817 van Mannheim over de verharde straat (chaussee) naar de Schwetzingen relaisgelegenheid (relais was de plaats waar men verse paarden kon krijgen), thans liggend in de stadswijk Rheinau in Mannheim was de oerknal van het paardenloze personenverkeer. Het winstgevend op de markt brengen van zijn uitvinding werd hem evenwel belet door zijn bezoldiging als beambte van Baden, hoewel hij niet in actieve dienst was - de wet op de nevenactiviteiten gold absoluut -.

Evenwel werd hem door de jongere Carl op 12 januari 1818 gedurende 10 jaar een groothertogelijk privilege verleend op zijn *loopmachine* en werd zijn huidige salaris als een soort uitvindingspensioen doorbetaald door zijn benoeming tot professor in de werktuigbouwkunde.

De wegen waren slecht begaanbaar en voor een rit met de loopmachine ongeschikt. De draisine-berijders weken daarom in de steden graag uit naar de veel gladdere trottoirs (wandelpaden), maar waren daarvoor natuurlijk veel te snel. Politieverordeningen en gevoelige straffen, ook in Engeland, de Verenigde Staten en zelfs in Calcutta, waren het gevolg en zetten het tweewielverkeer voor vele jaren buitenspel.

Karl Drais vertrok in 1822 voor een reis naar Brazilië waar hij als landmeter werkte. Na zijn terugkeer naar Mannheim in 1827 bouwde hij zijn *snelschrijfmachine*, een “stenoapparaat” met 16 tekens.

Zijn vader stierf in 1830. Karl Drais verloor hierdoor niet alleen de ondersteuning van zijn invloedrijke vader, maar werd ook slachtoffer van de politieke tegenstanders van zijn vader. Hij werd systematisch tegengewerkt.

Na een moordaanslag in 1837 leefde hij van 1839 tot 1845 in Waldkatzenbach in het Odenwald. Toen testte Drais zijn met voeten aangedreven voertuigen op spoorrails in Karlsruhe- de uitdrukking *draisine* behoort daarom tot de dag van vandaag tot het spraakgebruik van de spoorbeambten. Uiteindelijk verhuisde hij weer naar zijn geboortestad.

Als aanhanger van de Badense revolutie deed hij in het openbaar afstand van zijn privileges als edelman en kwam hij openlijk uit voor de democratie. Met het falen van de revolutie braken voor Karl Drais bittere tijden aan: met geraffineerde haatgevoelens werd hij mishandeld, onteigend en als psychisch ziek onder curatele gesteld.

Op zijn pensioenuitkering werd door de Pruisische bezetting beslag gelegd als terugbetaling van de revolutiekosten.

Levend onder zeer bescheiden omstandigheden stierf hij op 10 december 1851 in Karlsruhe.

Vertaling: *Wessel H. Schotel III*
Wessel H. Schotel IV

Postzegel-serie "Die historische Entwicklung des Fahrrades in Deutschland von 1817 bis 1925" voor Karl Drais 200. verjaardag (Bondsrepubliek Duitsland, 1985)

Literatuur-tip:

Hans-Erhard Lessing, *Automobilität - Karl Drais und die unglaublichen Anfänge*
MAXIME Verlag, Leipzig; 2003, 528 blz in het Duits, EUR 32,-
ISBN 3-931965-22-8

Karl Drais – Het nieuwe portret
Vertaling: Wessel H. Schotel III en Wessel H. Schotel IV
© 2006 ADFC Allgemeiner Deutscher Fahrrad-Club, Kreisverband Mannheim
<http://www.karl-drais.de>